

Ortaokul Öğrencilerinin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Kariyer Gelişimleri ile İlişkisi*

The Relationship Between Perceived Parents Attitudes and Career Development of Secondary School Students*

Öz. Bu çalışmanın amacı; ortaokul öğrencilerinin anne baba tutumları ile çocukların kariyer gelişimleri arasındaki ilişkiyi ve anne baba tutumlarının çocukların kariyer gelişimlerini yordayıp yordamadığını incelemektir. Çalışma gurubunu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden iki farklı ilden iki ortaokul oluşturmaktadır. Bu amaçla 370 ortaokul öğrencisine Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği ve Çocuk Kariyer Gelişim Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizlerinde, korelasyon ve regresyon analiz teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; algılanan anne baba tutumunun kabul-ilgi ve denetleme alt boyutları ile çocuk kariyer gelişiminin bilgi, merak, ilgi, zaman perspektifi, planlama alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Algılanan anne baba tutumunun psikolojik özerklik alt boyutu ile çocuk kariyer gelişiminin alt boyutlarından bilgi, merak, ilgi, zaman perspektifi, anahtar figürler ve benlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Algılanan anne baba tutumu çocuk kariyer gelişimini anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bu sonuçların; alan yazınında çocuk kariyer gelişimi üzerine yapılacak çalışmalara önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarının, okullarda çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin kariyer gelişimi üzerine yapacakları çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir

Anahtar Kelimeler. Anne baba tutumları, kariyer gelişimi, ortaokul

Abstract. The aim of this study is to investigate the relationship between the parental attitudes of the middle school students and the career development of children and whether parental attitudes predict the career development of children or not. The study group consists of two secondary schools from two different provinces in Southeastern Anatolia. For this purpose Perceived Parental Attitude Scale and Child Career Development Scale were applied to 370 secondary school students. Correlation and regression analysis techniques were used in the study. In the results of the study a significant relationship was found between the sub-dimensions of acceptance-interest and supervision of perceived parental attitude and the information, curiosity, interest, time perspective and planning sub-dimensions of child career development. A significant relationship was found between psychological sub-dimensions of perceived parental attitude and child career development, knowledge, curiosity, interest, time perspective, key figures and individuality. Perceived parental attitudes significantly predict child career development. It is thought that these results will contribute significantly to the studies on child career development in the literature. In addition, it is thought that the results of the research will shed light on the career development of psychological counselors and guidance teachers working in schools.

Keywords. parental attitude, career development, secondary school.

Ahmet Kutlu

Uzman Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye,
e-mail: kutluahmetpdr@gmail.com

Burak Apaydın

Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, e-mail:
burakapaydin1907@gmail.com

Geliş/Received: 18.04.2019/04.19.2019

Düzeltilme/Revision: 29.05.2019/05.29.2019

Kabul/Accepted: 28.06.2019/06.28.2019

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association
Genel Merkez / Central Office

Giriş

Ortaokul çağı pek çok öğrencinin ergenliğe geçiş evresidir. Ergenlik dönemi; erinlikle başlayıp yetişkinliğe kadar olan dönem veya çocuklukla yetişkinlik arasında kalan dönemdir. Fiziksel yapıyı kabul etme, anne babadan duygusal olarak bağımsızlaşma, toplumsal bir cinsiyet rolü edinme, bir mesleğe hazırlanma gibi gelişim süreçlerini de içinde barındırmaktadır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2010). Ergenlik dönemi soyut düşüncelerin başladığı, toplumdaki diğer bireylerin kendilerini nasıl gördüğünü düşünmeye başladığı, çocukluk yaşantılarına göre ahlaki kavramların daha fazla düşünölmeye başladığı dönemdir (Gül ve Güneş, 2009). Parman (1998) ergenlik dönemini giden ve geri gelmeyecek olan hüün, anne ve babayla oluşturulmuş olan güçlü bağ olarak tanımlıyor. Güçray (2001) ergenliği; bir bireyin tüm boyutlarıyla (fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal) gelişimindeki hızlı değışikliklerin ortaya çıktığı ancak karar verme ve problem çözüme becerileri açısından sınırlı becerilere sahip oldukları dönem olarak nitelendirmektedir. Ergenlik dönemindeki bireyin bağımsızlık mücadelesi verdiği de söylenebilir. Bu dönemde özerklik-bağımsızlık, toplum içinde bir birey olmak ergenin temel gelişim görevlerindedir (Hortaçsu, 2012). Ergenin bu süreçte kendileriyle yaşadıkları savaş sonucu oluşan kimlik karışıklığı yaşanan en önemli tehlike olarak gösterilebilir (Ulusoy, Demir ve Baran, 2005).

Yeşilyaprak'a (2012) göre kariyer, yaşam boyu süren, bir kimsenin yaşamdaki tüm rollerinin gerektirdiği etkinliklerin bileşimi ve bireyin çalışan olarak üstlendiği rollerdir. Kuzgun'a (2003) göre kariyer; bir kişinin yaşamı boyunca yaptığı işler, yaşamında başarı çizgisini oluşturan belli başlı olaylar dizisi, oynadığı yaşam rollerinin gösterdiği genel tablo olarak anlaşılmaktadır. Super (Akt. Bacanlı, 2001) ise kariyeri, ömür boyunca bir kişi tarafından oynanan çeşitli rollerin (çocuk, öğrenci, ebeveyn, işçi vb.) birleşimi olarak görmektedir. Bu roller her zaman sıralı bir şekil gerçekleşmeyebilir. Öğrenci olmadan işçi olmak bu duruma örnektir. İşte bu etkileşim içinde olan roller kariyeri oluşturmaktadır.

Yeşilyaprak'a (2012) göre; yetenek, ilgi, kişilik özellikleri, aile, sosyoekonomik düzey ve cinsiyet gibi faktörlerin kariyer gelişim sürecini önemli bir şekilde etkilemektedir. Ülkemizde ilk ve ortaöğretim kademelerinde eğitimi ve öğretimi tamamlayan bireyler hayati kararlardan bir tanesi olan

meslek tercihinin ilk basamağındadır ve bu hayati kararları verecekleri evrede çoğunlukla kendi ilgilerine göre değil ebeveynlerinin isteklerine göre tercih yapmaktadırlar (Köse ve Yaygın, 2015).

Yörükoğlu (2008) aileyi toplumun en küçük kurumu olarak tanımlarken ailenin görevlerinin olduğunu belirtmiştir. Bu görevlerden birisi; ailenin çocukların beslenip bakıldığı ve eğitildiği bir ortam olmasıdır. Çocuğun sosyal gelişiminin farklı şekiller almasında ve ilk çocukluk anılarının oluşmasında ailenin çocuğa yönelttiği tutum ve davranışlar önemli bir etkiye sahiptir. Aile ortamındaki bu etkileri çocuk hayatı boyunca taşımaktadır (Özcan, 1996). Özcan (1996) ve Yörükoğlu'nun (2008) yaptığı tanımlamalardan yola çıkarak aile tutumunun çocuğun eğitiminin en temel birimi olarak görebiliriz.

Ergenlik döneminde ergen ebeveynlerinden uzaklaşsa da yetişkinliğe geçişteki gelişimsel görevlerini gerçekleştirmek adına kendisine en yakın model olan ailesinin davranışlarından beslenmektedir (Totan ve Yöndem, 2008). Ergenlik döneminde bireyin gelişimini etkileyen birçok faktör vardır. Aile bu faktörlere en belirgin örnektir. Aile içerisindeki uyum bozukluğu sorunuyla karşılaşılacak birçok vakada sağlıklı olmayan anne-baba-çocuk ilişkilerinin sebep olduğu saptanmıştır (Yavuzer, 2014). Ergenlerin kişisel, sosyal, akademik ve mesleki gelişim çerçevesinde karşılaştıkları problemlerle başa çıkma yaklaşımları üzerinde karşılaştıkları anne-baba tutumları önemli bir etkiye sahiptir (Çapulcuoğlu ve Gündüz, 2013). Yavuzer (2015) anne-baba tutumunu; anne ve babaların, çocuğun sosyal ve psikolojik kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde çocuğu, aşırı koruma, hoşgörü sahibi olma, reddetme, baskı altında bulundurma gibi davranış biçimlerinde bulunma eğilimi olarak ifade etmektedir. Bu araştırmadaki anne baba tutumları, Yılmaz (2000) tarafından geliştirilen kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve denetim boyutlarına göre incelenmiştir. Bu boyutlardan alınan puanlara göre demokratik, otoriter, müsamahakâr ve ihmalkâr anne baba tutumları ortaya çıkmaktadır.

Çocukların kariyer gelişimi ile ilgili araştırmalara bakıldığında algılanan anne baba tutumunun çocukların kariyer gelişimi ile ilişkili olduğu, araştırmaların oldukça sınırlı olduğu ve ulusal alanyazınında doğrudan bu ilişkiyi inceleyen çalışma başlığına rastlanılmamıştır. Bununla birlikte anne-baba tutumu olmasa bile çocukların kariyer gelişiminde ebeveyn desteğine ilişkin az sayıda çalışma bulunmaktadır. Başka değişkenlerle yapılan araştırmalara

bakıldığında; Köksal, Dilci ve Yolcubal'ın (2013) lise öğrencileri üzerine yaptıkları araştırma sonucuna göre, anneler çocukları ilgili karar verirken çocuklarının fikirlerini önemsemekte ve çocuklarının kendileri ile ilgili karar almalarına izin vermektedir. Mevcut araştırma sonucuna göre, annelerin büyük bir çoğunluğu çocuklarına yeterince özgürlük tanımaktadır. Durmaz'ın (2014) yaptığı çalışma sonucunda da, öğrenciler kendileriyle ilgili mesleki karar vermede ebeveynlerini birincil derecede etkin olarak görmektedirler.

İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri üzerine yapılan araştırmalarda, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyi değişkenlerinin çocukların kariyer gelişimlerini etkilediği, kariyer gelişim düzeyinin en güçlü yordayıcısının anneye güvenli bağlanma olduğu ortaya çıkmıştır (Bozgeyikli ve Işıklar, 2010; Bacanlı ve Sürücü, 2011).

Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi üzerine yapılan başka bir araştırmada, ilköğretim II. kademe öğrencilerinin toplam kariyer gelişim puanlarının cinsiyet göre farklılaşmadığı, sınıf düzeyi, algılanan sosyoekonomik düzey, anne-babanın eğitim düzeyi ve akademik başarı yükseldikçe kariyer gelişim puanlarının yükseldiği sonucuna varılmıştır. Ailelerin gelir düzeyini ortalamanın altında algılayan öğrenciler, ortalamanın üstünde algılayanlardan daha düşük bir mesleki gelişim puanına sahiptir (Taylı ve Can, 2014).

Akademik başarıyla ilgili yapılan bir araştırmada, demokratik anne-baba tutumuna sahip öğrencilerin akademik başarıları en yüksek, otoriter anne-baba tutumuna sahip öğrencilerin akademik başarıları en düşük olan öğrenciler olarak ortaya çıkmıştır (Gelir, 2009). Ortaokul 5.sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, anne-baba tutumu demokratik olan öğrencilerin akademik başarıları daha yüksek çıkmıştır (Erdoğan, 2007). Gök'ün (2010) de lise öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada, koruyucu ve demokratik anne baba tutumu ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmıştır. Köse ve Yangın'ın (2011) ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin bilimsel kariyer ilgili üzerine yaptığı çalışmada anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin mesleki kariyer ilgileri arttığı sonucuna varılmıştır.

Kariyer gelişimi başta aile, akranlar, okul ve toplum gibi çeşitli sosyal kurumların oluşturduğu örüntüler içinde gerçekleşir (Bacanlı ve Sürücü, 2011).

Super (Akt. Bacanlı ve Sürücü, 2011) çocukluk kariyer gelişiminin ihmal edildiğini ileri sürerek çocukluk kariyer gelişimini irdeleyen dokuz boyutlu (merak, araştırma, benlik kavramı, denetim odağı, ilgiler, planlılık, zaman perspektifi ve kariyer hakkında bilgi ve anahtar figürler) kariyer gelişimi modelini geliştirmiştir. Super'a (Akt. Bacanlı ve Sürücü, 2011) göre bu dokuz boyut belirlediği davranışları, içinde bulunduğu dönemde kazanabilen çocukların kariyer gelişimlerinin kendilerinden beklenen düzeyde olabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla Super (Akt. Bacanlı ve Sürücü, 2011) çocukluk dönemindeki kariyer gelişimini zenginleştirmenin bireyin sonraki dönemlerdeki kariyer gelişimine temel oluşturduğunu belirtmektedir.

Yukarıda araştırmalara genel olarak bakıldığında kariyer gelişimi ile cinsiyet, sınıf, sosyoekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyi; akademik başarı ile algılanan anne-baba tutumu arasındaki ilişki gibi çeşitli değişkenlerle çalışmalar yapılmıştır. Anne-baba tutumunun çocukların kariyer gelişiminin hangi boyutlarında etkili rol oynadığı araştırılarak bu konuda anne-babalara öneriler getirmek ve alan yazınında kariyer gelişimi ile ilgili yapılacak diğer araştırmalara ışık tutmak amaçlanmıştır. Bu amaçla bu çalışmada algılanan anne baba tutumlarının çocukların kariyer gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve algılanan anne baba tutumlarının çocukların kariyer gelişimlerini yordayıp yordamadığını incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcılarını Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden iki farklı ilden toplam 370 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Katılımcıların 192'si (% 51,9) erkek, 178'si (% 48,1) kız öğrencidir. Katılımcıların 185'i (% 50) 8.sınıf, 101'i (% 27,3) 7.sınıf ve 84'ü (% 22,7) ise 6.sınıf öğrencisidir. Katılımcıların annelerinin eğitim düzeyleri; 202'si (%54,6) okumamış, 123'ü (% 33,2) ilkokul, 38'i (% 10,3) ortaokul ve 7'si (% 1,9) lise mezunudur. Katılımcıların babalarının eğitim düzeyleri ise 162'si (% 43,8) ilkokul, 96'sı (% 25,9) ortaokul, 61'i (% 16,5) okumamış, 44'ü (% 11,9) lise ve 7'si (% 1,9) üniversite mezunudur. Katılımcılar araştırmaya gönüllü olarak katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Öğrencilerin anne-baba tutumları, Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush (1991) tarafından geliştirilen, güvenilirlik ve geçerlik çalışması Yılmaz (2000) tarafından yapılan ABTÖ kullanılarak belirlenmiştir. Ölçek, kabul ilgi boyutu için 9 madde (1,3,5,7,9,11,13,15,17) psikolojik özerlik boyutu için 9 madde (2,4,6,8,10,12,14,16, 18) ve kontrol/denetleme boyutu için 8 madde (19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26) olmak üzere toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Maddeler, kabul ilgi ve psikolojik özerklik için 4 dereceli Likert Tipi, kontrol/denetlemenin ilk iki maddesi için 7 dereceli diğer maddeler için ise 3 dereceli olarak derecelendirilmektedir. Birinci boyuttaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .72, ikinci boyuttaki iç tutarlık katsayısı .76 ve üçüncü boyuttaki iç tutarlık katsayısı .82 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin değerlendirme aşamasında tek numaralı maddeler düz, çift numaralı maddeler (sadece 12. madde düz) tersten puanlanmaktadır. Kontrol/denetleme boyutuna ait ilk iki madde 'hayır' cevabı için 7, 'istediğim saate kadar' cevabı için 1 olacak şekilde, 1 ile 7 arasında puanlanmaktadır. 21. sorudan itibaren ise "hiç çaba göstermez" cevabı için 1, "çok az çaba gösterir" cevabı için 2 ve "çok çaba gösterir" cevabı için 3, olacak şekilde puanlanmaktadır.

Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeği (ÇKGÖ)

Öğrencilerin kariyer gelişimleri, orijinali Schultheiss ve Stead (2004) tarafından 0-14 yaşlar arasındaki çocukların kariyer gelişimlerini ölçmek için geliştirilen Bacanlı, Özer ve Sürücü (2007) tarafından Türkiye'deki uyarlaması yapılan ÇKGÖ kullanılarak belirlenmiştir. ÇKGÖ'nin teorik temeli Super'in (1990) çocuklukta kariyer gelişimi modeline dayanmaktadır. ÇKGÖ 52 maddeden oluşan 3'lü likert tipi bir ölçek olup, toplam 52 maddeden, 8 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; planlama (11 madde), benlik kavramı (6 madde), bilgi (6 madde), ilgiler (6 madde), denetim odağı (7 madde), merak/araştırma (7 madde), anahtar figürler (5 madde), zaman perspektifi (4 madde)'nden oluşmaktadır. ÇKGÖ' nün tümü ve alt ölçekleri için Bacanlı, Özer ve Sürücü (2007) tarafından hesaplanan Cronbach Alpha değerleri sırasıyla; ölçeğin tümü için ($\alpha = .78$), bilgi alt ölçeği için ($\alpha = .64$), merak/araştırma alt ölçeği için ($\alpha = .60$), ilgiler alt ölçeği için ($\alpha = .64$), denetim odağı alt ölçeği için ($\alpha = .76$), anahtar figürler alt ölçeği için ($\alpha = .49$), zaman perspektifi alt ölçeği için ($\alpha = .65$), planlama

alt ölçeği için ($\alpha=.81$) ve benlik kavramı alt ölçeği için için ($\alpha=.73$) olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmanın örneklemini oluşturan iki farklı ilden iki ortaokulda ilk başta okul idarecilerine ve öğretmenlerine çalışmanın amacı anlatıldı. Okul idarecilerinden ve öğretmenlerinden yasal izin alındıktan sonra öğrencilere çalışmanın amacı anlatıldı. Araştırmada uygulanan ölçekleri doldurmayı kabul eden 370 öğrenciye ölçek araştırmacılar tarafından uygulandı. Ölçek uygulama işleminde öğrencilerin araştırmanın amacı konusunda detaylı bilgilendirilmesi ve ölçeklerin her sınıf düzeyine ayrı ayrı ders saatlerinde uygulanması veri kaybının olmamasını sağlamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verileri analiz etmek için SPSS 15.0 analiz program kullanılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin algılanan anne baba tutumları ile kariyer gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler çarpım korelasyon analizi yapılmıştır. Bu amaçla algılanan anne baba tutumunun üç alt boyutu ile kariyer gelişiminin sekiz alt boyutu arasındaki ilişki incelenmiştir. Algılanan anne baba tutumlarının kariyer gelişimini yordayıp yordamadığı incelemek için de regresyon analizi yapılmıştır. Veri analizine başlanmadan önce, veriler çoklu analizlere uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri sırasıyla -1.28 ile .06 ve -.52 ile 1.73 arasında bulunmuş, verilerin normal dağılım varsayımını karşıladığı gözlenmiştir.

BULGULAR

Algılanan anne baba tutumu ile çocuk kariyer gelişimi arasındaki ilişkiyi gösteren analiz sonuçları Tablo1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Anne-Baba tutumları ile kariyer gelişim puanları arasındaki Korelasyonlar, Ortalamalar ve Standart Sapmalar

Değişkenler	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	X	S
1-Bilgi	.15**	.13**	.19**	.27**	.36**	.44**	.18**	.34**	-.20**	.08*	9.24	2.35
2-Merak	—	.19**	.17**	.16**	.27**	.34**	.06	.31**	-.28**	.11*	13.03	2.69
3-İlgi		—	.16**	.23**	.19**	.28**	.28**	.14**	-.21**	.15**	8.35	2.06
4-Denetim Odağı			—	.20**	.09	.17**	.20**	-.02	-.06	.02	11.60	3.02
5-Anahtar Figürler				—	.23**	.37**	.25**	.08	-.05	.15**	9.71	2.14
6-Zaman Perspektifi					—	.54**	.11**	.12**	-.17	-.11**	7.22	1.78
7-Planlama						—	.23**	.26**	-.16**	-.06	19.09	4.73
8-Benlik							—	.06	.02	.14**	9.04	2.75
9-Kabul-İlgi								—	-.20**	.04	18.92	5.82
10-Denetleme									—	-.05	26.35	4.39
11-Psikolojik Özerklik										—	20.88	4.69

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo1 incelendiğinde; algılanan anne baba tutumunun alt boyutu olan kabul ilgi ile çocuk kariyer gelişiminin alt boyutu bilgi ($r = .34$) ile orta düzeyde ve pozitif, merak ($r = .31$) ile orta düzeyde ve pozitif, ilgi ($r = .14$) ile düşük düzeyde ve pozitif, zaman perspektifi ($r = .12$) ile düşük düzeyde ve pozitif, planlama ($r = .23$) ile düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Algılanan anne baba tutumunun kabul-ilgi alt boyutu ile kariyer gelişiminin alt boyutları denetim odağı, anahtar figürler ve benlik arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmektedir ($p > .05$).

Algılanan anne baba tutumunun ikinci alt boyutu olan denetleme ile çocuk kariyer gelişiminin alt boyutlarından bilgi ($r = -.20$) ile düşük düzeyde ve negatif, merak ($r = -.28$) ile düşük düzeyde ve negatif, ilgi ($r = -.21$) ile düşük düzeyde ve negatif, zaman perspektifi ($r = -.17$) ile düşük düzeyde ve negatif, planlama ($r = -.16$) ile düşük düzeyde ve negatif bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Ayrıca algılanan anne baba tutumunun denetleme alt boyutu ile kariyer gelişiminin alt boyutları denetim odağı, anahtar figürler ve benlik arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmektedir ($p > .05$).

Algılanan anne baba tutumunun üçüncü alt boyutu olan psikolojik özerklik ile çocuk kariyer gelişiminin alt boyutlarından bilgi ($r = .08$) ile düşük düzeyde ve pozitif, merak ($r = .11$) ile düşük düzeyde ve pozitif, ilgi ($r = .15$) ile düşük düzeyde ve pozitif, zaman perspektifi ($r = -.11$) ile düşük düzeyde ve negatif, anahtar figürler ($r = .15$) ile düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki, benlik ($r = .14$) ile düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Ayrıca algılanan anne baba tutumunun psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminin alt boyutları denetim odağı, planlama alt boyutları arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Algılanan anne baba tutumunun çocuk kariyer gelişimini yordama sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Algılanan anne-baba tutumunun çocuk kariyer gelişimini yordamasına ilişkin regresyon sonuçları

Değişkenler	B	SH _B	β	t	p
Kabul_İlgi	.457	.119	.203	3.833	.000
Denetleme	-.496	.151	-.173	-3.279	.001
Psikolojik Özerklik	.254	.141	.094	1.802	.072
R=.360 R ² =.10					
F=3.986 p=.000					

Tablo 2 incelendiğinde, yordayıcı değişken olarak belirlenen tüm değişkenlerin birlikte kariyer gelişimini anlamlı düzeyde yordadığı ($p < .001$) ve kariyer gelişimindeki varyansın yaklaşık %10'unu açıkladığı gözlenmektedir. İlgili Beta değerleri incelendiğinde ise, kariyer gelişiminin anlamlı yordayıcısının sırayla kabul-ilgi ($\beta = .203$) ve denetleme ($\beta = -.173$) olduğu görülmektedir.

Algılanan anne baba tutumunun çocuk kariyer gelişimi alt boyutlarını yordama sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Algılanan anne-baba tutumunun çocuk kariyer gelişimi alt boyutlara ilişkin

Yordayan Değişkenler	Yordanan Değişken	R	R ²	F	p
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	Bilgi	.367	.13	18.955	.000***
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	Merak	.392	.15	22.051	.000***
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	İlgi	.270	.07	9.610	.000***
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	Denetim Odağı	.072	.01	.641	.589
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	Anahtar Figürler	.173	.03	3.780	.011*
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	Zaman Perspektifi	.226	.05	6.001	.001**
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	Planlama	.268	.07	9.406	.000***
Kabul_İlgi Denetleme P_Özerklik	Benlik	.150	.02	2.820	.039*

*p<.05 ,**p<.01 ,***p<.001

Tablo 3 incelendiğinde, anne baba tutumunun alt boyutlarının birlikte çocuk kariyer gelişimi alt boyutlarını yordama yüzdelerinin en çok, merak (% 15), bilgi (% 13), ilgi (% 07), planlama (% 07), zaman perspektifi (% 05), anahtar figürler (% 03) ve benlik (% 02) olduğu gözlenmektedir. Denetim odağı alt boyutunu ise yordamadığı görülmektedir ($p>.05$).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlara genel olarak bakıldığında, algılanan anne baba tutumunun kabul-ilgi ve kontrol-denetleme alt boyutları ile çocuk kariyer gelişiminin bilgi, merak, ilgi, zaman perspektifi, planlama alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuş; denetim odağı, anahtar figürler ve benlik arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme puan ortalamaları yüksek olan öğrencilerin anne-baba tutumları 'demokratik' olarak belirtilmiştir (Yılmaz, 2000). Bu sonuca göre, anne babalarını demokratik olarak algılayan çocukların kariyer bilgisi, ilgisi, merakı, gelecekle ilgili zaman perspektifi, kariyer ile ilgili planlama düzeyi artmaktadır. Bu çocuklar meslekler hakkındaki bilgilerinin önemi ve kullanımının, hoşlandıkları etkinliklerin farkındadırlar. İçinde buldukları zamanı geleceğe nasıl yansıtacaklarını bilirler, okulda ve oyun oynarken karşılaştıklarını merak edip araştırırken aynı zamanda gelecekle ilgili planlama yapmanın önemli olduğunu bilirler. Bu nedenle anne babaların demokratik tutum sergilemeleri çocuklarının yaratıcı olmalarına ve en önemlisi de kendini gerçekleştirmelerine önemli katkılar sağlar (Kulaksızoğlu, 2003). Bu olumlu özellikler çocuğun mesleki karar verme sürecinde bilgilere ve bilgi kaynaklarına ulaşmasında önemli rol oynar (Akdeniz, 2009).

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, anne babalarını ilgili, sevecen, duyarlı görmeyen ve kendilerini kontrol edip denetlediklerini düşünen çocuklar yani anne-babalarını otoriter olarak algılayan çocukların kariyer bilgisi, ilgisi, gelecekle ilgili zaman perspektifi, planlama düzeyi azalmaktadır. Bu çocuklar ise demokratik anne-baba tutumuna sahip çocukların aksine, hoşlandıkları etkinliklerin farkına varmada zorluk yaşayabilirler, içinde buldukları zamanı geleceğe yansıtma sıkıntı yaşarlar, okulda ve oyun oynarken karşılaştıklarını konularda pek meraklı değildirler. Kabul/ilgi puan ortalamaları düşük ve kontrol/denetleme puan ortalamaları yüksek olan öğrencilerin anne-baba tutumları 'otoriter' olarak belirtilmiştir (Yılmaz, 2000). Kulaksızoğlu'nun (2004)

da belirttiği gibi anne babanın çocuğuna mesleki karar verme konusunda koruyucu tutum sergilemeleri çocuğun mesleki karar verme sürecindeki bilgi toplama, tecrübe kazanma, motivasyon konularında çocuğa aşırı müdahale bulunarak çocuklarının kendilerini keşfetmesine engel olabilirler.

Araştırmanın diğer sonucuna göre; algılanan anne baba tutumu çocuk kariyer gelişimini anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Yani çocukların kariyer gelişimleri için algıladıkları anne baba tutumları önemli bir değişkendir. Bu sonuca göre; ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumlarının, çocukların merak, benlik kavramı, denetim odağı anahtar figürler, bilgi, ilgiler, zaman perspektifi ve planlılık davranışlarından oluşan 8 boyutlu kariyer gelişimleri için önemli rol oynadığı söylenebilir. Bacanlı ve Sürücü'nün (2011) de yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin ebeveynlere (anne ve baba) bağlanma ve cinsiyetlerinin birlikte kariyer gelişim puanlarına ilişkin toplam varyansın %13'ünü açıkladığını göstermiştir. Bu sonuçlara göre anne-babanın çocuklarına karşı yaklaşım tarzı, anne-baba-çocuk ilişkisinin kariyer gelişiminde önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Super'a (Akt. Bacanlı ve Sürücü, 2011) göre; kariyer gelişiminde aile yapısı, aile içi ilişkiler ve özellikle çocuk, ergen ve ebeveyn ilişkilerinin önemli rol oynamaktadır. Çocukların ebeveynlerine güvenli veya güvensiz bağlanması kariyer gelişim alanlarında önemli bir yordayıcısıdır (Sürücü ve Bacanlı, 2011). Anne babanın çocuğa yaklaşım tarzı çocukların bazı yeteneklerini geliştirmesini sağlarken bazılarını da bastırmasına neden olmaktadır. Çocukların bir mesleğe karşı bir tutum geliştirmesi de aynı zamanda anne-babanın o mesleğe karşı tutumu ve anne-babanın çocuğunun o mesleğe karşı geliştirdiği tutuma karşı geliştirdiği tutuma göre değişebilmektedir. Anne-babanın mesleklere karşı olumlu-olumsuz yaklaşım tarzları çocukların da mesleklere karşı olumlu-olumsuz tutumlar geliştirmesini etkilemektedir (Kuzgun, 2000).

Sonuç olarak bu çalışmanın ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimleri konusundaki yürütülen araştırmalara (Erdoğan, 2007; Gelir, 2009; Gök, 2010; Bozgeyikli ve Işıklar, 2010; Bacanlı ve Sürücü, 2011; Köse ve Yangın, 2011; Köksal, Dilci ve Yolcubal, 2013; Taylı ve Can, 2014) önemli kanıtlar sunduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın bu sonuçları dikkate alınarak, ortaokullarda çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından anne-balara yönelik

yapılacak grup rehberliği çalışmalarında ve okulda yapılacak veli toplantılarında çocukların kariyer gelişiminde anne-baba tutumunun önemi üzerine bilgilendirici çalışmalar yapılabilir. Ayrıca ocukların kariyer gelişimleri ile ilgili okullarda veli ve öğretmenlerle yapılacak bireysel psikolojik danışma ve rehberlik görüşmelerinde anne baba tutumlarının çocukların kariyer gelişimi üzerindeki etkisiyle ilgili bilgilere yer verilebilir. Okullarda ve halk eğitim merkezlerinde yürütülen anne-baba eğitim kurslarında demokratik anne baba tutumlarıyla ilgili çalışmalara yer verilip bunun kariyer gelişimi için önemi üzerinde durulabilir. Bundan sonraki çalışmalarda, yaşanılan yer, algılanan sosyal destek ve anne-baba mesleği ile kariyer gelişimi ile arasındaki ilişki incelenebilir. Bu çalışmanın sonuçları, sınırlılıkları içerisinde değerlendirilmelidir. Çalışma Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılmıştır. Bu nedenle sonuçların genellenebilirliği açısından farklı bölgelerde, bölgelerin kültür ve sosyal gelişim düzeyleri dikkate alınarak yapılabilir.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Ahmet Kutlu, Uzm. Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye.
kutluahmetpdr@gmail.com

Ahmet Kutlu, Counselor, National Education Ministry, Turkey. kutluahmetpdr@gmail.com

Burak Apaydın, Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye.
burakapaydin1907@gmail.com

Burak Apaydın, Counselor, National Education Ministry, Turkey.
burakapaydin1907@gmail.com

Yazarların Notu / Author's Note

Bu çalışma 7-9 Ekim 2018 tarihlerinde Mersin’de gerçekleştirilen 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

This study was presented as an announcement at the 13th National Psychological Counseling and Guidance Congress held in Mersin on October 7-9, 2018.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

No conflict of interest has been reported by the authors

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

Funding support was not taken .

ORCID

Ahmet KUTLU <https://orcid.org/0000-0002-5184-695X>

Burak APAYDIN <https://orcid.org/0000-0003-1845-007X>

KAYNAKÇA

- Akdeniz, S. (2009). *Ergenlerin mesleki karar verme yetkinlik algılarının, algılanan anne-baba tutumu ve bazı özellik nitelikleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bacanlı, F., & Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveynle bağlanmaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700.
- Bacanlı, F., Özer, A. & Sürücü, M. (2007). *Çocuklar için kariyer gelişim ölçeği'nin faktör yapısı ve güvenilirliği*. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Çeşme, İzmir.
- Can, A., & Taylı, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 321-346.
- Çapulcuoğlu, U., & Gündüz, B. (2012). *Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne- baba tutumları değişkenlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Durmaz, A. (2014). Farklı kariyer evrelerinde olan öğretmenlerin öğrencilerin kariyer gelişimlerine ilişkin görüşleri. *EJOVOC Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(1), 11-21.
- Erdoğan, M.Y. (2007). Ana-baba tutumları ve öğretmen davranışları ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiler. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 33-46.
- Gelir, E. (2009). *Ana-baba tutumları, aile sosyal atomu ve cinsiyete göre ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik ve akademik başarılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Adana.
- Gök, D. (2010). *Anne tutumlarının öğrencilerin başarıları ve yetenekleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Güçray, S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(8), 06-121.
- Gül, S. K., & Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80-101.
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan İlişkileri*. Ankara:İmge Kitapevi.

- İnanç, Y. B., Bilgin, M., & Atıcı, M. K. (2010). *Gelişim psikolojisi*. Ankara:Pegem Akademi.
- Işıklar, A., & Bozgeyikli, H. (2010). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin demografik faktörler açısından incelenmesi. *The Journal of SAU Education Faculty*, 9, 10-29.
- Köksal, O., Dilci, T., & Yolcubal, D. (2013). Algılanan anne tutumlarının kız çocuklarının kariyer beklentisine etkisi üzerine öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 17(57), 412-433.
- Köse, T. A., & Yangın, S. (2011). İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin bilimsel kariyer ilgileri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 45-46.
- Kulaksızoğlu, A.(Ed.) (2004). *Mesleğe ve okula yönelme amaçlı bir grup rehberlik programı. Örnek Grup Rehberlik Programları*. Ankara:Nobel.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuramlar uygulamalar*. Ankara:Nobel.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (5.Baskı). Ankara:Nobel
- Özcan, H. (1996). *İlköğretim öğrencilerinin özgüvenleri, akademik başarıları ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkiler*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Parman, T. (1998). Bir yas süreci olarak ergenlik ve patolojik yas yüklü aile dinamiği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(1), 39-44.
- Schultheiss, D.E.P., & Stead, G.B. (2004). Childhood Career Development Scale: Scale construction and psychometric properties. *Journal of Career Assessment*, 12, 113–134.
- Ulusoy, M. D., Demir, N. Ö., & Baran, A. G. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-386.
- Yavuzer, H. (2014). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi
- Yeşilyaprak, B. (Ed) (2012). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba Tutum Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yöndem, Z. D., & Totan, T. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne-baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68.

Yörüköglü, A. (2008). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Özgür Yayın Dağıtım.

Extended Abstract

Introduction: Career development occurs primarily in the patterns formed by various social institutions such as family, peers, school and society (Bacanlı & Sürücü, 2011). Super argued that childhood career development was neglected and developed a nine-dimensional career development model (curiosity, research, self-concept, locus of control, interests, planning, time perspective and information about the career and key figures) that explores childhood career development. According to the Super, these nine dimensions indicate that the children who can win the behaviors they have determined may be at the expected level of their career development. Therefore, Super states that enriching career development in childhood is the basis of career development of the individual in later periods.

Parents' attitudes in this study were examined according to acceptance, interest, psychological autonomy and control dimensions developed by Yılmaz (2000). According to the scores obtained from these dimensions; democratic, authoritarian, tolerant and negligent parental attitudes arise.

When we look at the researches in the literature, we did not find any research examining the relationship between perceived parental attitude and career development. It is thought that parental attitudes perceived as a result of previous observations on the students in secondary school affect the career development of children. For this purpose, the aim of this study is to examine the relationship between perceived parental attitudes and career development of children and to determine whether perceived parental attitudes predict career development of children.

Method: The participants of the study consisted of a total of 370 secondary school students from two different provinces in Southeastern Anatolia. Of the participants, 192 (51.9 %) were male and 178 (48.1%) were female. 185 (50 %) of the participants were 8th grade, 101 (27.3 %) were 7th grade and 84 (22.7 %) were 6th grade students. In order to collect data, Parental Attitude Scale and Career Development Questionnaire for Children were used. SPSS 15.0 analysis program was used to analyze the data. Pearson moments product correlation analysis was used to examine the relationship between perceived parental attitudes and career development of secondary school students. Regression analysis was performed to determine whether perceived parental attitudes predict career development.

Results: According to the results of the study, a significant relationship was found between the sub-dimensions of acceptance-interest and supervision of

perceived parental attitudes and information, curiosity, interest, time perspective and planning sub-dimensions of child career development. A significant relationship was found between psychological sub-dimensions of perceived parental attitude and child career development, knowledge, curiosity, interest, time perspective, key figures and individuality.

Discussion & Conclusion: Psychological counselors working in secondary schools can carry out their studies by taking into consideration the results of the study and taking into account the importance of parental attitudes in group counseling and psychoeducation groups. In addition, information on the effect of parenting on the career development of children can be included in the individual counseling and guidance meetings with parents and teachers in schools related to career development of children. In parents' education courses carried out in schools and public education centers, studies on democratic parental attitudes can be included and the importance of this for career development can be emphasized. In subsequent studies, the relationship between the place of residence, perceived social support, and career development with the parent profession can be examined.